

نگرش‌های متضاد به جنگ

مترگان جوزی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه: جوزی، مرگان، ۱۳۶۷-

عنوان و نام پدیدآور: نگرش‌های متضاد به جنگ: دیدگاه‌های مثبت و منفی به دفاع مقدس در رمان‌های جنگی / مرگان جوزی.

مشخصات نشر: تهران: موزه دفاع مقدس تهران، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۱۵۹ ص.

شابک: ۷-۳۵-۸۰۹۴-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص ۳۹۱.

موضوع: جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- داستان -- تاریخ و نقد

موضوع: Iran-Iraq War، ۱۹۸۰-۱۹۸۸ -- History and criticism -- Fiction

موضوع: جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- ادبیات و جنگ -- تاریخ و نقد

موضوع: Iran-Iraq War، ۱۹۸۰-۱۹۸۸ -- History and criticism -- Literature and the war

سازمان: افروزه: سمنانی، سیدوحید، ۱۳۶۰، ویراستار

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷/۹۸/PIR۳۸۶۹

رده بندی دهکده: ۸۵۳/۶۲۰۹

شابک: ۵۵۴۳۱۰۰۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

نام کتاب: نگرش‌های متضاد به جنگ

به کوشش: مرگان جوزی

ناشر: انتشارات موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

ویراستار ادبی: وحید سمنانی

طرح جلد: شبیرترابی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۹,۰۰۰ تومان

شابک: ۷-۳۵-۸۰۹۴-۶۰۰-۹۷۸

نشانی: میدان ونک - بزرگراه شهید حقانی، خیابان سرو، موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

تلفن: ۰۲۱-۸۸۶۵۷۰۲۰

۱	بخش اول: رمان و رمان جنگ
۱۵	بخش دوم: بررسی رمان های مثبت نگر
۱۷	فصل اول: بررسی رمان عروج اثر ناصر ایرانی
۵۳	فصل دوم: بررسی رمان عقاب های تپه ۶۰
۸۳	بخش سوم: بررسی رمان های منفی نگر
۸۵	فصل اول: بررسی رمان محاق
۱۰۵	فصل دوم: بررسی رمان آداب زیارت
۱۳۷	فصل سوم: جمع بندی و نتیجه گیری
۱۴۳	منابع و مآخذ

مقدمه

داستان یکی از انواع ادبی محسوب می‌شود که از زمان‌های گذشته مورد توجه آدمی بوده و در زندگی و تفکر بشر تأثیرات ژرفی داشته است. انسان‌ها در هر دوره‌ای از زندگی خود به این قالب هنری سرسبز شده‌اند تا افکار خویش را به‌طور غیرمستقیم به دیگران انتقال دهند. داستان‌سرایی از اساسی‌ترین و بنیادی‌ترین کارهای بنیان‌پهنه بشر در همه فرهنگ‌ها و زمان‌هاست.

بسیاری از نویسندگان متعهد ما جنگ جهانی را در آفرینش ادبی مدنظر قرار داده‌اند، گروهی با دیدی مثبت و گروهی با دیدی منفی به این واقعه نگریسته‌اند. درواقع هر نویسنده‌ای نسبت به زندگی، احساس و اندیشه‌های خاص خود را دارد که این فکر و اندیشه را در عمل داستانی و شخصیت‌ها می‌گنجاند و به این ترتیب داستانی را خلق می‌کند. عناصر داستان، در حقیقت استخوان‌بندی و ستون هر اثری را تشکیل می‌دهد و موفقیت یک اثر داستانی به قوت و انسجام این عناصر بستگی دارد.

جنگ تحمیلی عراق علیه ایران در روز سی و یکم شهریورماه ۱۳۵۹ رسماً آغاز شد و پس از هشت سال با پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران پایان یافت. این جنگ تمام زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، عقیدتی، سیاسی و فرهنگی کشور را تحت تأثیر قرارداد و بردیدگاه افراد جامعه نیز پیامدهای متعددی داشت؛ از طرفی باعث ترویج فرهنگ ایشار، شهادت و شورشوری شد و از طرف دیگر فقر، ویرانی، مهاجرت و تحریم‌های اقتصادی را در پی داشت.

با شروع و پیکار آتش جنگ ایران و عراق فصل تازه‌ای در موضوعات ادبیات داستانی ایران گشوده شد و نویسندگان ما با توجه به نوع نگرش خود به جنگ، آثاری در این زمینه خلق کردند که قابل بررسی است. در این پژوهش تلاش بر این است که دیدگاه‌های مختلفی از قبیل ایشار، شهادت و دفاع مقدس و جنگیدن با تمام هستی در راه سروزای را در رمان‌هایی چون: «عروج» ناصر ایرانی و «عقاب‌های تپه ۶۰» محمدرضا بایرامی بررسی کنیم. در رمان عروج شخصیت‌های آن برای رضای خدا می‌جنگند و مرگ را در این جنگ شهادت می‌دانند و شهادت حسین، کاپیتان تیم محل، بر اهل قادیان و اطرافیان تأثیر می‌گذارد؛ خصوصاً بر دوست صمیمی‌اش مهدی که در نهایت باعث می‌شود او هم به جبهه برود. داستان عقاب‌های تپه ۶۰ نیز حول شخصیت رزمندگان نوجوانانی شکل گرفته که به‌خاطر حفظ اسلام به جبهه آمده‌اند. نوجوانانی که مدرسه را رها کرده و بی‌توجه به دنیا هستند و تنها به جنگ و پیروزی

در آن می‌اندیشند. در مقابل این نوع نگاه دیدگاه‌های منفی از جمله: آوارگی، محرومیت ویرانگری در رمان‌هایی چون: آداب زیارت «تقی مدرسی» و محاق «منصور کوشان» را بررسی خواهیم کرد. در آداب زیارت با شهادتی مواجه هستیم که نه به خاطر هدف‌های رایج جنگ؛ بلکه بنا به مسائل خاص خدیشان به جبهه رفته‌اند. مهرداد رازی برای دیدن سرزمین باستانی ماو، اء‌النهر و تحت تأثیر پروفیسور بشارت به جبهه رهسپار می‌شود. در محاق با موردی مواجهیم که خسته و درمانده هستیم با خانواده‌هایی همراه می‌شویم که از جنگ می‌گریزند و در این گیر در هوای رهایی از تنش‌های ناشی از جنگ مشتاق ترک سرزمین خودند.

با تحلیل عناصر رمان هم‌نوع روایت، شخصیت، فضا، لحن و زاویه دید در ذهن و زبان نویسندگان جنگ بررسی و تحلیل شود.

در کتاب حاضر می‌کوشیم این پرسش را بررسی کنیم که دیدگاه رمان‌نویسان مثبت‌نگر و منفی‌نگر نسبت به جنگ تحمیلی عراق علیه ایران چه تفاوتی باهم دارند؟ یا دیدگاه رمان‌نویسان مثبت‌نگر و منفی‌نگر در عناصری چون روایت، شخصیت، فضا، لحن و زاویه دید جلوه دارد یا خیر؟

البته نوشتن از جنگ شرح شجاعت‌های دلاوران عرصهٔ پیکار کار تازه‌ای نیست و همواره دست‌مایهٔ نویسندگان بوده است و تحقیق‌هایی در این زمینه انجام شده است. برای نمونه در مقالهٔ عناصر رمان‌ها و داستان‌های بلند جنگ و نگرش از سه زاویه

به نگارش محمد حنیف، به نقد و تحلیل داستان‌های جنگ و به بررسی مردم، شهدا و رزمندگان، حضور زنان و روشنفکران از سه دیدگاه مثبت و منفی و دیدگاه سوم (بینابین) پرداخته شده است.

در نمونه‌ای دیگر، پایان‌نامه‌ای به عنوان نقد جامعه‌شناسی چهار رمان جنگ (شب ملخ، آداب زیارت، طوفان دیگری در راه است، سفر به گرای ۲۷۰ درجه) به نگارش وجیهه فضلعلی، به تحلیل جامعه‌شناختی چهار رمان منتخب پرداخته است و در پی بیان تفاوت بازتاب واقعیت‌های اجتماعی در این رمان است و در بیان بررسی نشان می‌دهد که با وجود شباهت‌های جامعه‌شناختی، این آثار به دلیل پرداختن به موضوع واحد، جوامع شهری و تقی مدرسی بنابر جهان‌بینی و خاستگاه اجتماعی خود بر کارکردهای منفی جنگ تأکید دارند در حالی که هدف دهقان و شجاعی مثبت جنگ و پیامدهای آن با تکیه بر کارکردهای مثبت آن است.